

ÜÇÜNCÜ İNTİFADA'NIN ÇOK BOYUTLU YANSIMALARI

PROF. DR. AHMET UYSAL

Başkan ORSAM

“

Bu çatışmalar süresince asıl önemli gelişme, açık hava hapishanesine dönüştürülen Gazze'nin ve ruhlarını yitirdiği zannedilen “48 Arapları”nın ciddi şekilde İsrail'e direniş sergilemeleri olmuştur.

”

Ramazan ayının son günlerinde 12 Filistinli aileyi Kudüs'ün Şeyh Cerrah Mahallesi'nden çıkarmak isteyen İsrail'in güvenlik güçleriyle Filistinliler arasında bir arbede yaşanmıştır. Olayların büyümesi ile Mes-cid-i Aksa'da namaz kılan Filistinliler saldırıya maruz kalmış; akabinde Kudüs'teki direniş bütün Filistin'e yayılmıştır. İsrail'in bu keyfi ve haksız uygulamasına karşı hem uzun süredir ambargo altında tutulan Gazze hem el-Fetih yönetimi altındaki Batı Şeria hem de Filistin asıllı İsrail vatandaşı olan ve “48 Arapları” olarak adlandırılan

Filistinliler ayaklanarak İsrail'in ayrımcı, baskıcı ve saldırgan işgal politikasına “dur” demiştir.

KUDÜS MERKEZLİ ÇATIŞMALARDA FARKLI DİNAMİKLER

Bu çatışmalar süresince asıl önemli gelişme, açık hava hapishanesine dönüştürülen Gazze'nin ve ruhlarını yitirdiği zannedilen “48 Arapları”nın ciddi şekilde İsrail'e direniş sergilemeleri olmuştur. İslami Direniş Hareketi (Hamas) merkezli Gazze silahlı direnişi, 11 gün bombalandıktan sonra bile teslim olmayarak İsrail'i ateşkese zorlamıştır. Hamas'ı yok etmeye neredeyse yemin etmiş Başbakan Binyamin Netanyahu bunu başaramadığı gibi uluslararası kamuoyu ve ABD tarafından Gazze'ye yönelik saldırıları bırakmaya zorlanmıştır. İki taraf arasında başından beri durumun tırmanmasından endişe eden Mısır, arabuluculuk yapmaya çalışsa da bu sonucu getiren asıl önemli faktör ABD Başkanı Joe Biden üzerinde içeride ve dışarıda oluşan büyük kamuoyu baskısıdır. Biden'ın kayda değer İsrail desteğine rağmen Netanyahu, önceki

ABD Başkanı Donald Trump zamanından beri aldığı açık çeki yeni ABD yönetiminden bulamamıştır. İsrail'in ateşkese zorlanması, yenilginin zımnen kabulü anlamına gelmektedir ancak İsrail basını ve hükümeti bu durumu bir zafer olarak işlemeye çalışmaktadır. Zaten askerî, siyasi ve ekonomik ağır koşullar altında mücadele eden Hamas'ın ateşkese kabul etmesi ise beklenen bir durum olmuştur.

11 günlük İsrail bombardımanı esnasında, Gazze halkı ve şehri büyük tahribat görmüştür. Bu süreçte ölü sayısı 200'ü geçmiş ve binlerce Gazzeli yaralanmıştır. Zaten önemli sorunlar yaşayan Gazze'nin altyapısı, elektrik ve içme suyu, altyapı tesislerinin tahrip edilmesiyle Gazze halkı yeniden büyük yıkım ile karşı karşıya kalmıştır. Aynı şekilde diğer şehirlerde İsrail işgalini kınamak için sokağa çıkan göstericilere bazen gerçek

mermi kullanarak yapılan saldırılarda da ölü ve yaralılar olmuştur. Ancak tüm bu yaşananlar özellikle demokratik Batı yönetimlerinin sessiz kalmasına rağmen Filistinlilerin direnişini kıramamıştır. Artan kamuoyu etkisi karşısında bu yönetimler de İsrail ve Biden üzerinde baskıyı artırmıştır.

Yine 11 günlük bombalama esnasında İsrail, "terörist" olarak tanımladığı işgale direnen Hamas

ve İslami Cihad gruplarının Gazze'deki gücünü kıramamıştır. Bilakis bu süre zarfında İsrail şehirleri, havaalanları ve askerî tesisleri, top ve füze atışlarına şahit olmuştur. Bu süreçte İsrail'in milyarlarca dolar maliyet ile geliştirdiği "Demir Kubbe" savunma sistemi de ciddi bir şekilde delinmiş; sistem füze ve top atışlarını durduramamıştır. En önemlisi, Kudüs'e taşınmaya çalışılan başkent Tel Aviv Havaalanı dâhil birçok tesis hedef alınmış

ve neredeyse bütün uçuşlar iptal edilmiştir. İsrail'in yaşadığı ekonomik kayıpların yanında İsrail vatandaşları sığınaklardan çıkmamış, belki de ilk kez Filistinlilerin yıllarca yaşadığına benzer güvenlik endişesi ile karşılaşmışlardır.

İSRAİL SALDIRILARINDA MEDYA VE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ

İsrail'in savaş suçu sayılacak saldırıları kapsamında medya binaları da nasibini almıştır. İsrail ordusu yüzlerce meskeni tahrip ederken, göz önünde oldukları için 10'a yakın yüksek sivil yerleşim kulesini de imha etmiştir. Bunlar arasında el-Cezire ve Associated Press (AP) ofislerinin bulunduğu Celâ Kulesi'nin hedef alınması ayrı bir anlam taşımıştır. Büyük binaları hedef olarak özellikle Gazzelilere gözdağı vermeye çalışsa da içeriden yapılan yayınları durduramayan İsrail'in medyaya saldırması, Batı'daki İsrail saldırılarına koşulsuz destek veren dostlarını bile kızdırmıştır. Gazeteci Cemal Kaşıkçı cinayetinde görüldüğü üzere hem medya mensupları arasındaki dayanışma hem de ABD'de medya özgürlüğünün önemli görülmesi sebebiyle söz konusu saldırı ciddi tepki toplamıştır.

Bu son krizde medya ve sosyal medyanın rolü ayrıca önemli olmuştur. Bilindiği gibi İsrail'in şiddet ve işgal politikaları epeydir içeride ve dışarıda tepki toplamaktaydı. Özellikle Trump döneminde uluslararası hukuku ve insan haklarını hiçe sayan, pervasız yaklaşımın İsrail'e karşı olumsuz tutumu yoğunlaştırdığı söylenebilir. Filistinli

sosyal medya kullanıcılarının ve özellikle de el-Cezire'nin, yapılan saldırıları ve yıkımı anlık olarak dünyaya sunması ve sosyal medyada facia görüntülerinin dolaşması dünya kamuoyunda İsrail'e karşı ciddi bir tepki oluşturmuştur. Medya savaşı, güçlü İsrail lobilerinin normalde başarılı olduğu bir alan olmasına rağmen son olayda İsrail propaganda makinesi aciz kalmıştır. Yaşanan gelişmelere ilişkin video, resim ve yorum paylaşımları ile her gün daha çok hayatımıza giren ve kontrolü daha sınırlı sosyal medya platformlarının bu saldırıların gerçek yüzünü kamuoyuna sunmada etkisi inkâr edilemez boyutlarda olmuştur. İsrail lobisi, bu platformları da sansüre tabi tutmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Öyle ki Demir Kubbe'ye benzer şekilde İsrail medya savunma kubbesi de delinmiştir.

ATEŞKES SONRASININ SİYASİ ETKİLERİ VE NORMALLEŞME SÜRECİNİN GELECEĞİ

Filistin ateşkese, İsrail iç politikasını da derinden etkileyecek potansiyelindedir. Netanyahu yönetiminin ateşkese mecbur kalması, onun siyasi kariyerini ciddi anlamda zora sokabilir. Çünkü Filistinlilerin canı ve kanı üzerinden siyasi kariyerini ilerletmeye çalışarak Gazze'de meydana getirdiği tahribat yanında İsraililerin hayatlarını da karartmıştır. Amacına ulaşamadığı için bu başarısızlığın, özellikle de ona destek veren radikal kanatlar arasında Netanyahu'nun inanılmazlığını sarsacağı açıktır. Kendisi bunu başarı gibi göstermeye çalışsa da iddia ettiği gibi Hamas ve İslami

Cihad'ı engelleyemediği gibi İsrail halkını da çatışmaların parçası hâline dönüştürmüştür.

Üçüncü İntifada sayılabilecek bu direnişin en büyük kaybedenlerinden biri, Trump ve damadı Jared Kushner ikilisi zamanında İsrail'le normalleşmeye öncülük eden Körfez ülkeleri olacaktır. Başta Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) olmak üzere bazı Arap ülkeleri, İsrail ile normalleşmenin ötesinde Tel Aviv ile çok boyutlu ilişkileri geliştirme konusunda fazlasıyla istekli gözükmüşlerdir. Bu son kriz İsrail'in bölgede Filistin'in haklarını ve bağımsızlığını tanımaya irade göstererek normal aktör olmayı reddettiğini gösterdiğinden normalleşmeye karşı oluşan güçlü Arap milliyetçisi ve İslami eğilimli dalgaya söz konusu Arap ülkelerinin ne derece direnç göstereceği ayrı tartışma konusu olmuştur. Trump'tan sonra bu ülkeleri İsrail ile yakınlaşmaya zorlayacak ciddi bir güç olmaması da normalleşme yönündeki çabaları belirli bir süre duraklatacaktır. Böylece Netanyahu yönetimindeki İsrail, son saldırılar ile imkânlarını fazlasıyla zorlayarak daha önce elde ettiği "kazanımları" da riske atma ihtimali ile karşı karşıya kalmıştır.

Bu krizde başarısızlığı tescillenen başka aktör ise Ramallah'taki Mahmut Abbas liderliğindeki Batı Şeria yönetimidir. Filistin'de uzun aradan sonra yapılması planlanan seçimleri beklenmedik şekilde "Doğu Kudüslü seçimi olmaz" diyerek iptal eden Abbas'ın, krizle beraber etkisinin daha fazla sınırlandırıldığı söylenebilir. Abbas yönetiminin en azından önemli ülkelerin başkentlerini ziyaret suretiyle İsrail'in

yaptıklarına dikkat çekmekten dahi geri kaldığı ve yapılan insafsız saldırılara güçlü tepki geliştiremediği görülmüştür. Barış dönemi Gazze'nin yeniden inşa sürecinde " Hamas güçlenmesi" diye özellikle ABD ve Batı tarafından Abbas yönetimine yeniden rol verilmesi beklenmektedir. Çünkü yeni sona eren savaştan ağır bir darbe alan İsrail'in, Filistin seçimleri yaklaştığında Batı Şeria'da da seçimleri kazanması söz konusu olan Hamas'a kapı aralamayacağı açıktır. Bu açıdan İsrail ile Abbas arasında zımni bir anlaşma olduğundan şüphelenilmektedir. Ortadoğu açısından Filistin direnişinde Hamas'ın başarısı, İhvan-ı Müslimin üzerine oluşturulan baskıları da hafifletebilir. Çünkü bu direniş, büyük ölçüde İslami hareketlerin başarısı olmuştur. Mısır da İhvan karşıtı olmasına rağmen Hamas ile doğrudan görüşme yaparak bu yorumu güçlendirmiştir.

Yeni durum, Körfez (BAE) hegemonyası altına girmek istemeyen Mısır'ın, bölgesel rolüne daha ya-

pıcı olarak dönmesi anlamına gelebilir. Biden, Filistin ateşkesinde arabuluculuk yaptığı için Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi'ye teşekkür ederek Mısır'ın rolünü teyit etmiştir. Sisi yönetimi, Filistin davası üzerinden yeni ABD yönetimi ile diyalog kurmaktan memnundur. Diğer bir ifadeyle bölgesel önemi fazla olan Mısır'ın, İsrail'in yanında durmak yerine kısmen bağımsız tutum sergilemesinin dahi Filistin sahasında etkileri görülmüştür. Türkiye'nin de tercih ettiği bu senaryonun, Hamas ve Gazze üzerinde bir süredir devam eden Mısır baskısını azaltıp azaltmayacağı ise orta vadede şekillenecektir.

Bundan sonraki esas mesele, Mısır ve Türkiye gibi bölge ülkelerinin öncülüğünde Filistinlilerin sorunlarının hafifletilmesidir. İsrail saldırıları sonrası Gazze'de tahrip edilen altyapının tamiri ve yeniden inşasının maliyeti epey yüksektir. İsrail saldırılarında yaklaşık 500 kadar bina yıkılmış, 50 bine yakın insan evsiz kalmış ve 10 kadar

linik ve hastane, bazı camiler ve 40 tane okul ise tahrip edilmiştir. ABD ve Körfez ülkelerinin tahrip edilen ve yıkılan binaların-alt yapının yeniden inşası konusunda adım atması beklenmektedir. Özellikle Türkiye, Katar, Kuveyt ve Umman gibi Filistin davasına sahip çıkan ülkeler yeniden inşa sürecinde zaten kritik rol oynayacaklardır.

“

İsrail'in hem meydan savaşında hem de medya savaşında ağır kayıplar alması alışık olmadığı bir sonuç olarak gelişmiş ve bu durumun İsrail'in iç ve dış politikasında yansımaları olmuştur.

”

Sonuç olarak, bu krizde Filistinliler daha önce İsrail'i durdurma beklentisi olmadan direniş gösteriyorlardı fakat artık İsrail'i durdurma konusunda sonuç aldıklarını gördükleri için bu çatışmalarda farklı bir atmosfer oluşmuştur. İsrail'in hem meydan savaşında hem de medya savaşında ağır kayıplar alması alışık olmadığı bir sonuç olarak gelişmiş ve bu durumun İsrail'in iç ve dış politikasında yansımaları olmuştur. Demir Kubbe savunma sistemiyle Filistin direnişçilerinin füzelerine engel olmayan İsrail, sansüre yönlendirmeye çalıştığı sosyal medya platformlarının mesaj ve paylaşım süreçlerine de tam anlamıyla engel olamamıştır. Dolayısıyla Filistin çatışması ve sonrasında gelişen ateşkes süreci her anlamda bölge dengelerini etkileyecek potansiyelleri barındırmaktadır. ■